

Dr Andrzej Urbanek
Akademia Pomorska w Słupsku

ZAGROŻENIA ASYMETRYCZNE – WYMIAR MILITARNY I POZAMILITARNY

Streszczenie

We współczesnych publikacjach dotyczących bezpieczeństwa pojawił się nowy termin – zagrożenia asymetryczne. Z różnych względów, wzbudza on dzisiaj wiele uzasadnionych zresztą kontrowersji. W niniejszym szkicu, jego autor podjął próbę wyjaśnienia istoty koncepcji asymetryczności i jej wykorzystania do analizy bezpieczeństwa w jego wymiarze militarnym i pozamilitarnym.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, konflikty asymetryczne, zagrożenia bezpieczeństwa, zagrożenia asymetryczne.

ASYMMETRIC THREATS – THE MILITARY AND NON-MILITARY DIMENSION

Abstract

In modern publications connected with security appeared a new term – asymmetric threats. For various reasons, it arouses a lot substantiated controversy today. In this essay, the author attempted to clarify the nature of the concept of asymmetry and its use in the security analysis in the military and non-military dimension.

Keywords: security, asymmetric conflicts, security threats, asymmetric threats.

Wstęp

Problematyka zagrożeń asymetrycznych budzi dzisiaj wiele kontrowersji, jakkolwiek sama koncepcja rozwija się stosunkowo dynamicznie głównie na gruncie wojskowej myśli strategicznej. O kontrowersyjności powyższej koncepcji decyduje obecnie kilka

istotnych, związanych z nią problemów z pogranicza teorii i praktyki bezpieczeństwa.

Po pierwsze, ciągle brak jednoznacznej i powszechnie uznanej definicji asymetrii (asymetryczności) bezpieczeństwa. W tym względzie są podejmowane różne próby (ustalono pewne charakterystyczne cechy tego zjawiska), ale wynikające z nich implikacje trudno uznać za paradygmaty pozwalające na dalszą i dogłębną analizę problemu.

Po drugie, terminu tego używa się coraz częściej w wielu pracach naukowych i publikacjach, ale jest to bardziej skutkiem „mody”, traktowania asymetrii jako swoistej etykiety używanej do określenia nowych zagrożeń w celu uatrakcyjnienia problemu, niż wynikiem szczegółowych prac badawczych i przemyślanych koncepcji opartych na solidnej podbudowie teoretycznej¹.

Po trzecie, koncepcja ta rozwija się głównie w kręgach amerykańskich wojskowych i dotyczy przede wszystkim bezpieczeństwa USA, jako światowego mocarstwa. Stąd trudno w oparciu o te przemyślenia i podejmowane w tym zakresie działania, dokonywać daleko idących uogólnień i uniwersalizacji całej koncepcji².

Po czwarte, koncepcja ta rozwija się głównie na gruncie wojskowej myśli strategicznej, gdzie jest rozpatrywana z perspektywy wojny, konfliktów zbrojnych i innych zagrożeń militarnych, a to powoduje że niełatwo ją w sposób bezpośredni zastosować do analiz innych, pozamilitarnych zagrożeń.

Po piąte, w wielu kręgach ekspertów od spraw bezpieczeństwa narodowego zagrożenia tego rodzaju są utożsamiane z terroryzmem, co zawęża perspektywę ich badań i analizy.

Wreszcie po szóste, przyjmując współczesne rozumienie *asymetrii*, łatwo zauważyć, że nie jest to zjawisko nowe, charakterystyczne dla zagrożeń wyrosłych z rozwoju cywilizacyjnego i procesów globalizacyjnych, ale towarzyszące człowiekowi od zarażenia dziejów. W historii znajduje się bowiem wiele przykładów

¹ V. L. Goulding, *Back to the Future with Asymmetric Warfare*, „Parameters” 2000, t. 30, nr 4, s. 21–22; M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne państw obszaru transatlantyckiego*, Warszawa 2007, s. 32.

² T. L. Thomas, *Deciphering Asymmetry's Word Game*, „Military Review” 2001, t. 81, nr 4, s. 32–37; M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne państw obszaru transatlantyckiego...*, op. cit., s. 33.

wojen i konfliktów, w których stosowano techniki asymetryczne, co nie do końca koresponduje z tezą o ich współczesnej genezie.

Niektórzy eksperci i badacze, idą jeszcze dalej w swoich poglądach, negując całkowicie koncepcję zagrożeń asymetrycznych. Przykładem tego jest stanowisko R. Zięby, którego zdaniem, wszystkie zagrożenia mają charakter asymetryczny, stąd też „(...) wątpliwy z logicznego punktu widzenia wydaje się rozpowszechniony przez wielu autorów pogląd o występowaniu po zimnej wojnie tzw. zagrożeń asymetrycznych dla bezpieczeństwa państw. Gdyby uznać tę rację to należałoby zapytać, czy istnieją zagrożenia symetryczne, a więc, czy występowanie symetrii np. w posiadanym potencjale obronnym dwóch państw tworzy zagrożenie”³.

Nie wdając się w dalsze próby rozstrzygnięcia tych spornych kwestii, należy jednak zaznaczyć, że omawiana koncepcja zyskuje coraz więcej zwolenników, a ich przemyślenia mają swój wymiar nie tylko teoretyczny, ale i praktyczny.

Istota zagrożeń asymetrycznych

Słowa *symetria* i *asymetria* są wyrazami pochodzenia greckiego i oznaczają odpowiednio – *proporcję, współmierność oraz naruszenie lub brak symetrii*⁴. Używając terminu *asymetria* do opisu nowych zagrożeń, przypisuje się mu, między innymi następujące znaczenia⁵:

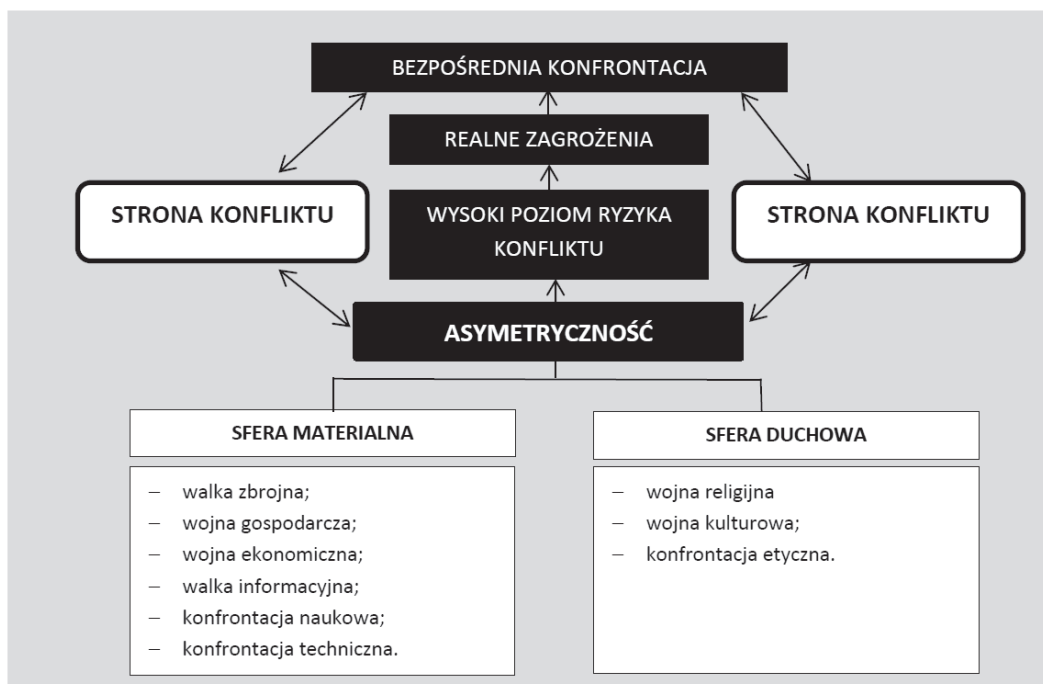
- nieuczciwa walka,
- uderzenie w słaby punkt,
- walka informacyjna,
- walka w sferze opinii publicznej,
- groźba lub użycie broni masowego rażenia,
- walka w cyberprzestrzeni.

³ R. Zięba, *Pozimnowojenny paradygmat bezpieczeństwa*, [w:] R. Zięba (red.) *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Warszawa 2008, s. 25–26.

⁴ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, Warszawa 1989.

⁵ P. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne*, Warszawa 2003, s. 11.

Istnieją zatem duże rozbieżności w interpretacji terminu „asymetryczność” i odniesienia go do współczesnego środowiska bezpieczeństwa. W najogólniejszym znaczeniu, *asymetria* (asymetryczność) odnosi się do sytuacji, w której występuje nieprzystosowalność, niewspółmierność, odmienność lub też nieproporcjonalność obiektów będących przedmiotem porównania⁶. *Asymetryczność* jest antonimem hipotetycznego stanu symetrycznej równowagi, odnoszącej się do całokształtu zjawisk o charakterze społeczno-kulturowym i cywilizacyjnym oraz ich wzajemnych związków, powiązań i relacji. Symetria jest przez to czynnikiem determinującym trwałość i stabilność zmian zachodzących w procesach ewolucyjnych⁷.

Rycina 1. Asymetryczność a realne zagrożenie konfliktem

Źródło: opracowanie własne na podstawie: P. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne*, Warszawa 2003, s. 12–13; K. Rokociński, *Wybrane aspekty zagrożeń asymetrycznych na morzu w funkcji wykorzystania sił morskich*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2005, nr 1, s. 153.

⁶ M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne państw obszaru transatlantyckiego...*, op. cit., s. 33; P. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne...*, op. cit., s. 11; K. Piątkowski, *Wojna nowego typu?*, „Polska w Europie” 2002, nr 1, s. 24.

⁷ P. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne...*, op. cit., s. 11.

Dysproporcja, zróżnicowanie i dysharmonia wywołana czynnikiem asymetrycznym dotyczą zarówno sfery materialnej, to jest gospodarczej, ekonomicznej, technicznej, naukowej, informacyjnej, jak i duchowej, obejmującej aspekty kulturowe, religijne, etyczne i inne⁸. Asymetryczność pomiędzy zantagonizowanymi stronami, po przekroczeniu określonego poziomu ryzyka, gdy zagrożenia przybierają realny kształt, prowadzi w konsekwencji do konfliktów i konfrontacji zarówno w sferze materialnej jak i duchowej⁹ (Rycina 1).

Asymetryczność zantagonizowanych stron oraz wynikające z niej zagrożenia są warunkowane czynnikami ilościowymi i jakościowymi. Czynniki ilościowe, które mogą przybrać postać zróżnicowania w sferze liczebności wojsk, liczby posiadanych środków walki (broni), ilości zasobów logistycznych i ekonomicznych, powodują powstanie asymetrycznej przewagi ilościowej jednej ze stron konfliktu. Asymetryczna przewaga jakościowa jest z kolei wynikiem dostępu przez jedną ze stron do nowszych technologii, nowszej generacji broni, zdolności wykorzystania swojego potencjału technologicznego i cywilizacyjnego do zapewnienia w krótkim okresie czasu przewagi nad drugą ze stron. Zatem asymetryczność ma nie tylko wymiar materialny i duchowy, ale również ilościowy i jakościowy oraz militarny i pozamilitarny. Dodatkowo asymetria działa niejako w dwie strony i ma swój aspekt pozytywny (*positive high*) i negatywny (*negative low*)¹⁰. Aspekt pozytywny oznacza uzyskiwanie przewagi przez wykorzystywanie odmienności w danym rodzaju działań wojskowych (np. posługiwanie się bardziej zawansowanymi technologicznie środkami walki, lepiej wyszkolonymi siłami itp.). Z kolei aspekt negatywny, sprowadza się do wykorzystywania słabości przeciwnika, pozbawienia go atutów itp.

Z uwagi na wielowymiarowość zagrożeń, trudnym zadaniem staje się zdefiniowanie ich asymetryczności. Najbardziej rozwinię-

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem, s. 12.

¹⁰ M. V. Rasmussen, *A New Kind of War: Strategic Culture and the War of Terrorism*, IIS Working Paper 2003/3, Danish Institute for International Studies, Copenhagen 2003, passim, S. Metz, *Armed Conflict in the 21st Century: The Information Revolution and Post-Modern Warfare*, SSII USA WC, Carlisle 2000, passim.

te koncepcje można odnaleźć w pracach strategów i dokumentach NATO. *Słownik terminów i definicji NATO* podaje, że zagrożenie asymetryczne, to zagrożenie „(...) wynikające z możliwości zastosowania różnych środków i metod w celu obejścia lub neutralizacji silnych punktów przeciwnika, wykorzystując jednocześnie jego słabości, w celu uzyskania niewspółmiernych wyników”¹¹.

Według klasyfikacji NATO, typowe działania asymetryczne, które mogą być podejmowane w okresach zwiększonego napięcia i ryzyka, organizowania ataków terrorystycznych, w wojnach partyzanckich lub otwartych konfliktach polegają przede wszystkim na¹²:

- wprowadzaniu zamieszania lub obez władniania kluczowych elementów infrastruktury cywilnej lub wojskowej przeciwnika,
- uniemożliwianiu przeciwnikowi rozwinięcia jego wojsk w okresie otwartego konfliktu zbrojnego,
- zrywaniu interoperacyjności w celu uniemożliwienia prowadzenia działań koalicyjnych,
- osłanianie skuteczności wojskowej przeciwnika głównie poprzez ograniczenie możliwości użycia techniki wojskowej,
- zwiększenie kosztów operacji w wymiarze politycznym i ekonomicznym,
- ograniczeniu tempa prowadzenia operacji,
- uniemożliwieniu przeciwnikowi osiągnięcia przewagi informacyjnej i prawidłowej oceny sytuacji bojowej,
- osłabieniu poparcia politycznego udzielanego przeciwnikowi przez jego sojuszników.

W koncepcji Sojuszu, zwraca się ponadto uwagę na dużą różnorodność współczesnych środków asymetrycznych, do których zalicza się między innymi: walkę informacyjną, broń masowego rażenia, technikę antysatelitarną, tanie uzbrojenie i amunicję, broń obez władniająca, środki antymateriałowe, broń pscho-

¹¹ Zob. AAP-6, *Słownik terminów i definicji NATO, NATO Glossary of terms and definitions*, NATO 2005, s. 54.

¹² Zob. P. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne...*, op. cit., s. 18.

troniczną, broń etniczną, środki wpływające na środowisko naturalne oraz broń geofizyczną¹³.

Szerszą definicję asymetryczności proponują Steven Metz i Douglas Johnson. Ich zdaniem, asymetria jest działaniem, organizacją i myśleniem innym niż przeciwnika w celu maksymalizacji własnych korzyści odniesienia zwycięstwa, uwypuklenia słabości przeciwnika, przejęcia inicjatywy lub osiągnięcia większej swobody działania. Może być ona: polityczno-strategiczna, wojskowo-strategiczna, operacyjna, lub kombinacją wyżej wymienionych. Może być krótkoterminowa i długoterminowa, dyskretna lub występować w połączeniu z działaniem symetrycznym. Może wreszcie obejmować wymiar psychiczny i psychologiczny¹⁴.

W Polsce przyjmuje się najczęściej, nawiązując do koncepcji NATO, że zagrożenia asymetryczne dotyczą zarówno sfery militarnej jak i niemilitarnej. Obejmują myślenie, organizowanie i działanie odmienne od przeciwnika, w tym wykorzystywanie wszelkiego rodzaju różnic w szeroko rozumianych potencjałach stron.

Celem asymetrii jest maksymalizowanie własnej przewagi, wykorzystywanie słabości przeciwnika dla uzyskania dominacji nad nim oraz większej swobody operacyjnej¹⁵. Z tego punktu widzenia asymetria i zagrożenia asymetryczne stają się wartościowym elementem taktyki działań militarnych. Jak napisał Tadeusz Kotarbiński, „(...) dobra rada, by próbować osiągnąć swoje cele drogą zagrożenia (...) przecież na ogół zagrożenie mniejszych wymaga starań własnych niż wykonanie faktyczne czynów, których wykonaniem grozimy przeciwnikowi”¹⁶. Na przykład bywa tak, że nie trzeba strzelać, lecz wystarczy zagrozić strzałem, by przeciwnik ustąpił z placu.

¹³ Ibidem, s. 41–42; A. Urbanek, *Podstawy bezpieczeństwa państwa. Wymiar społeczno-polityczny*, Słupsk 2013, s. 247–278.

¹⁴ S. Metz, D.V. Johnson, *Asymmetry and U. S. Military Strategy: Definition, Background, and Strategic Concept*, SSI USAWC, Carlise 2001, s. 5–6; M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego...*, op. cit., s. 41; P. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne...*, op. cit., s. 57.

¹⁵ P. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne...*, op. cit., s. 18.

¹⁶ T. Kotarbiński, *Dzieła wszystkie, Prakseologia, Część II*, Wrocław-Warszawa-Kraków 2003, s. 337–338.

Współcześnie, najwięcej uwagi poświęca się asymetrii w aspekcie konfliktów zbrojnych. Z tej perspektywy, konflikty zbrojne dzieli się na symetryczne i asymetryczne. Symetryczność konfliktu oznacza, że jego uczestnicy mają w dużym stopniu zbliżone do siebie potencjały i koncepcje ich wykorzystania, zbliżone sposoby lub środki walki, jak również akceptują powszechnie obowiązujące normy i zasady prowadzenia walki¹⁷. Termin *konflikt asymetryczny* pojawiło się już w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. Określano nim taki konflikt zbrojny, w którym państwo i jego siły zbrojne są konfrontowane z przeciwnikiem, którego cele, organizacja, środki walki i metody działania nie mieszczą się w konwencjonalnym pojęciu wojny. Wojna asymetryczna nie zna pojęcia pola walki, frontu, odbywa się w rozproszeniu bez zachowania ciągłości geograficznej i chronologicznej¹⁸. Zdaniem K. Piątkowskiego, wojny asymetryczne odróżniają od wojen klasycznych, cele, organizacja, technika, metody działania oraz zasięg¹⁹. Podobnie twierdzi B. Balcerowicz, uważając, że zasadnicze różnice między obydwoma rodzajami konfliktów kryją się w obszarze celów wojny (konfliktu zbrojnego), metod prowadzenia działań, sposobów i źródeł finansowania oraz stosowanych form przemocy²⁰. Zdaniem niektórych autorów, asymetryczność występuje wówczas, gdy strony konfliktu mają różny status prawno-międzynarodowy (jedna ze stron nie jest podmiotem prawa międzynarodowego)²¹. Ponadto, jak uważa H. Münkler, cechą asymetrycznej wojny jest uznanie za nadrzędne, podrzędnych dotąd technik stosowania przemocy, to jest wojny partyzanckiej i terroryzmu²². Przykładem tego typu działań są obecnie regularne wręcz wojny z kartelami narkotykowymi prowadzone

¹⁷ J. Russel, *Asymmetric Warfare*, [w:] Potts David (red.), *The Big Issue: Command and Combat in the Information Age*, SCSi, Shrivenham 2002, s. 19; P. F. Herman, *Asymmetric Warfare: Sizing the Threat*, „Low Intensity Conflict and Law Enforcement” 1997, t. 6, nr 1, s. 176.

¹⁸ K. Piątkowski, *Wojna nowego...*, op. cit., s. 23–24.

¹⁹ Ibidem, s. 24–26.

²⁰ B. Balcerowicz, *Wojna. Kwestie nie tylko terminologiczne*, „Myśl Wojskowa” 2003, nr 3, s. 70–71.

²¹ T. Szubrycht, *Analiza podobieństw operacji militarnych innych niż wojna oraz działań pozwalających zminimalizować zagrożenia asymetryczne*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2006, nr 1, s. 141; H. Münkler, *Wojny naszych czasów*, Kraków 2004, s. 10.

²² H. Münkler, *Wojny naszych czasów...*, op. cit., s. 10.

przez siły zbrojne państw Ameryki Środkowej, Południowej i obszaru „Złotego Trójkąta” w Azji Południowo-Wschodniej. Cechą wyróżniającą tego typu konflikty jest asymetryczny przeciwnik. Zdaniem K. Rokocińskiego, przeciwnik asymetryczny ma następujące cechy²³:

- nie jest stroną w świetle prawa międzynarodowego,
- jako uczestnik walk nie ma statusu kombatanta,
- obszar prowadzenia walk nie jest dla niego określony,
- prowadzi działania za pomocą wszystkich dostępnych i wygodnych dla siebie środków walki,
- nie dostosowuje się do norm prawa międzynarodowego.

Współczesne konflikty asymetryczne mogą rozgrywać się, nie tylko w realnej rzeczywistości, ale i w świecie wirtualnym. Według opinii Winna Schwartau, konsultanta do spraw komunikacji firmy Inter-Pactu, który powołał się na A. H. Toflera „(...) ponad 100 milionów komputerów łączy nas wzajemnie przez niesłychanie złożony system układów komunikacyjnych, zarówno naziemnych jak i satelitarnych. (...) rządowe i komercyjne systemy komputerowe są tak słabo dziś chronione, że można je praktycznie uznać za bezbronne. Czeka nas zatem elektroniczne Pearl Harbour”²⁴.

Zagrożenia asymetryczne – ujęcie wojskowe i politologiczne

Rozpatrywanie zagrożeń asymetrycznych na gruncie wojskowej myśli strategicznej, to nie jedyne dzisiaj próby poznania istoty tych zjawisk. Według M. Madeja, na gruncie *security studies*, obserwuje się dwa wyraźne podejścia do jej rozumienia: ujęcie wojskowe i ujęcie politologiczne.

W ujęciu wojskowym, zwraca się uwagę przede wszystkim na fakt, że ich źródłem mogą być zarówno państwa, jak i podmioty pozapaństwowe (między innymi ugrupowania terrorystyczne).

²³ K. Rokociński, *Wybrane aspekty zagrożeń asymetrycznych na morzu w funkcji wykorzystania sił morskich*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2005, nr 1, s. 159.

²⁴ H. A. Tofler, *Wojna i antywojna*, Warszawa 1997, s. 218.

W ujęciu tym, o czym wspomniano wcześniej, przez asymetrię rozumie się najczęściej umiejętność wykorzystania wszelkiego rodzaju różnic w szeroko pojmowanych potencjałach stron konfliktu, w celu osiągnięcia przewagi nad przeciwnikiem. Ujęcie wojskowe jest ujęciem szerokim, co w konsekwencji utrudnia próby wykorzystania go do analiz współczesnego środowiska bezpieczeństwa, bowiem jak uważa M. Madej, „(...) rozumienie zagrożeń asymetrycznych jako określone metody lub techniki (techniki) działania nie wydaje się w pełni uzasadnione, choć niewątpliwie główną płaszczyzną, na której przejawia się odmienność między stronami danego konfliktu, jest właśnie nieprzystawalność ich sposobów operowania. Zagrożenie dla jednego podmiotu stanowi nie sama metoda, lecz inny podmiot ją stosujący”²⁵.

Podmiotowe pojmowanie tego terminu jest bardziej użyteczne niż definiowanie go w kategoriach metod i technik działania, głównie w sytuacji, gdy odnosi się do problemów innych niż militarne. W raporcie *Strategic Assessment* z 1998 roku, wyróżniono cztery podstawowe opcje asymetryczne, czyli: użycie broni masowego rażenia, wysoko zaawansowanej technologicznie broni konwencjonalnej, technologii informatycznych oraz metod wykorzystujących specyfikę środowiska geograficznego konfliktu. Wskazano w nim również podmioty mogące nimi się posługiwać, czyli: państwa w fazie transformacji, państwa hultajskie, państwa upadłe oraz transnarodowe grupy przestępcze²⁶. Ciekawą koncepcję podmiotowego ujęcia zagrożeń asymetrycznych przedstawił Robert D. Steele. Jego zdaniem, wyłania się dzisiaj nowy paradygmat zagrożeń, który cechuje dynamika i nieliniowość, brak jakichkolwiek ograniczeń i reguł działania. Stąd też przed siłami zbrojnymi w XXI wieku pojawiają się cztery typy zagrożeń, przeciwników (podmiotów), którym muszą stawić czoło²⁷:

²⁵ M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne...*, op. cit., s. 45.

²⁶ *Strategic Assessment* 1998, s. 169–178, 205–216,

<http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/>, [dostęp 15.03. 2013].

²⁷ Zob. R. D. Steele, *New craft of the intelligence*, [w:] *Special Report of the Institute of Strategic Studies*, US Army, February 2002; P. Gawliczek, *Istota zagrożeń i działań asymetrycznych*, [w:] *Bezpieczeństwo polityczne i wojskowe*, red. A. Ciupiński, K. Malak, Warszawa 2004.

- 1) przeciwnik kategorii 1 (ang. *high-tech brutes, the violent state threat*) – czyli siły zbrojne konkretnego kraju, dysponujące kompleksowymi systemami uzbrojenia i pełnym zapleczem logistycznym,
- 2) przeciwnik kategorii 2 (ang. *low-tech brutes, the violent nonstate threat*) – czyli kombinacja grup kryminalnych i terrorystycznych (podmioty pozapaństwowe),
- 3) przeciwnik kategorii 3 (ang. *low-tech seers, the nonviolent nonstate threat*) – czyli nieuzbrojone masy wyznawców jakiegś religii, ideologii,
- 4) przeciwnik kategorii 4 (ang. *high-tech seers, the volatile mixed threat*) – czyli grupy przestępców informatycznych i szpiegów gospodarczych.

Z kolei wąskie rozumienie zagrożeń asymetrycznych – charakterystyczne dla podejścia politologicznego – odnosi się przede wszystkim do zagrożeń wywołanych aktywnością podmiotów pozapaństwowych, trans – lub subnarodowych²⁸. Jak podkreśla M. Madej, w takiej sytuacji „(...) odmienność metod działania i sposobów prowadzenia konfliktu oraz dysproporcja potencjałów (zwłaszcza militarnych) stron układu wynika z faktu, iż podmiot zagrożony (państwo) i stanowiący zagrożenie należą do różnych kategorii uczestników stosunków międzynarodowych”²⁹.

Wśród tak rozumianych zagrożeń asymetrycznych wyróżnia się zazwyczaj ich cztery podstawowe rodzaje: terroryzm międzynarodowy, transnarodową przestępczość zorganizowaną (uwzględniającą między innymi handel narkotykami, wyróżniany przez niektórych znawców przedmiotu jako odrębny rodzaj zagrożeń), użycie przez podmioty pozapaństwowe broni masowego rażenia oraz użycie przez nie, dla osiągnięcia własnych celów,

²⁸ R. Kuźniar, *Niebezpieczeństwa nowego paradygmatu bezpieczeństwa*, [w:] R. Kuźniar, Z. Lachowski (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe czasu przemian. Zagrożenia – koncepcje – instytucje*, Warszawa 2003, s. 216; D. A. La Carte, *Asymmetric Warfare and the Use of Special Operation Forces in North American Law Enforcement*, *Canadian Military Journal* 2001, t. 2, nr 4, s. 23–27.

²⁹ M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego...*, op. cit., s. 50.

nowoczesnych technologii informatycznych³⁰. Należy zauważyć, że lista ta nie jest pełna i zamknięta oraz nie obejmuje wszelkich możliwych form zagrożeń asymetrycznych w węższym i jeszcze bardziej szczegółowym zestawieniu.

Cechą charakterystyczną zagrożeń asymetrycznych w ujęciu politologicznym jest nie tylko fakt, iż ich źródłem są podmioty pozapaństwowe, lecz również:

- ich *quasi – militarny charakter* (zagrożenia ze strony podmiotów pozapaństwowych nie przybierają postaci ataku regularnych sił zbrojnych, co nie pozwala uznać je za zagrożenia militarne w tradycyjnym znaczeniu, jakkolwiek podmioty pozapaństwowe mogą używać do swoich celów typowych środków walki zbrojnej, wyprodukowanych dla celów wojskowych),
- *transnarodowość i aterytorialność* (podmioty pozapaństwowe stanowiące zagrożenie mogą rozwijać swoje struktury na terytorium więcej niż jednego państwa³¹, a w przypadku wystąpienia samego zagrożenia trudno im przypisać konkretny obszar działań, teatr walki czy front, przez co zacierają się różnice między groźbą o charakterze zewnętrznym a wewnętrznym³²),
- *nieprzewidywalność miejsca i czasu wystąpienia oraz formy i sposobu realizacji konkretnych działań* podejmowanych przez podmioty pozapaństwowe stanowiące zagrożenie³³,
- *niska podatność podmiotów będących źródłem zagrożeń na odstraszenie czy też inne strategie zapobiegania i zwalczania niebezpieczeństw przez przymus, lub groźbę jego zastosowania*³⁴.

W praktyce, wykorzystanie zarówno ujęcia wojskowego jak i politologicznego zagrożeń asymetrycznych jest w pełni uzasad-

³⁰ Zob. D. A. La Carte, *Asymmetric Warfare...*, op. cit.; R. Kuźniar, *Bezpieczeństwo – realizm oceny, dylematy polityki*, „Polska w Europie” 2002, nr 3; M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne...*, op. cit.

³¹ Zob. S. Koziej, *Powrześnieowe wyzwania w dziedzinie bezpieczeństwa*, „Polska w Europie” 2002, nr 1.

³² Zob. R. Kuźniar, *Niebezpieczeństwa nowego paradygmatu bezpieczeństwa...*, op. cit., s. 225–226.

³³ Zob. R. Kuźniar, *Bezpieczeństwo – realizm oceny...*, op. cit., s. 15.

³⁴ Zob. M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne...*, op. cit., s. 58.

nione, przy czym ujęcie wojskowe jest przydatne przy opisie zagrożeń militarnych, a politologiczne – niemilitarnych.

Podsumowanie

Zagrożenia asymetryczne to istotna kategoria zagrożeń, która nie pozostaje obojętna dla współczesnego państwa i tworzonego przez to państwo systemu bezpieczeństwa. Zagrożenia tego typu pochłaniają ogromne ilości środków finansowych i angażują znaczne siły, przy niewspółmiernie niskich siłach i środkach, często wirtualnego przeciwnika. Stąd też przy neutralizacji tego typu zagrożeń istotną staje się współpraca międzynarodowa, zaangażowanie w nią instytucji międzynarodowych i przygotowanie procedur działania na tyle skutecznych, by chronić państwo przed ich następstwami. Sam termin „zagrożenia asymetryczne” zyskał sobie już pełne prawo istnienia tak w nauce, jak i praktyce. Jego kwestionowanie, nie wydaje się zatem uzasadnione.

Bibliografia

1. AAP-6, *Słownik terminów i definicji NATO, NATO Glossary of terms and definitions*, NATO 2005.
2. Balcerowicz B., *Wojna. Kwestie nie tylko terminologiczne*, „Myśl Wojskowa” 2003, nr 3.
3. Gawliczek P., Pawłowski J., *Zagrożenia asymetryczne*, Warszawa 2003.
4. Gawliczek P., *Istota zagrożeń i działań asymetrycznych*, [w:] A. Ciupiński, K. Malak (red.), *Bezpieczeństwo polityczne i wojskowe*, Warszawa 2004, s. 50-59.
5. Goulding V. L., *Back to the Future with Asymmetric Warfare*, „Parameters” 2000.
6. Herman P. F., *Asymmetric Warfare: Sizing the Threat*, „Low Intensity Conflict and Law Enforcement” 1997, t. 6, nr 1.
7. Kotarbiński T., *Dzieła wszystkie, Prakseologia*, Część II, Wrocław-Warszawa-Kraków 2003.
8. Koziej S., *Powrześnieowe wyzwania w dziedzinie bezpieczeństwa*, „Polska w Europie” 2002, nr 1.
9. Kuźniar R., *Bezpieczeństwo – realizm oceny, dylematy polityki*, „Polska w Europie” 2002, nr 3.
10. Kuźniar R., Lachowski Z. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe czasu przemian. Zagrożenia – koncepcje – instytucje*, Warszawa 2003.

11. La Carte D. A., *Asymmetric Warfare and the Use of Special Operation Forces in North American Law Enforcement*, Canadian Military Journal 2001, t. 2, nr 4.
12. Madej M., *Zagrożenia asymetryczne państw obszaru transatlantyckiego*, Warszawa 2007.
13. Metz S., *Armed Conflict in the 21st Century: The Information Revolution and Post-Modern Warfare*, SSII USA WC, Carlise 2000.
14. Metz S., Johnson D.V., *Asymmetry and U. S. Military Strategy: Definition, Background, and Strategic Concept*, SSI USAWC, Carlise 2001.
15. Münkler H., *Wojny naszych czasów*, Kraków 2004.
16. Piątkowski K., *Wojna nowego typu?*, „Polska w Europie” 2002, nr 1.
17. Rasmussen M. V., *A New Kind of War: Strategic Culture and the War of Terrorism*, IIS Working Paper 2003/3, Danish Institute for International Studies, Copenhagen 2003.
18. Rokociński K., *Wybrane aspekty zagrożeń asymetrycznych na morzu w funkcji wykorzystania sił morskich*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2005, nr 1.
19. Russel J., *Asymmetric Warfare*, [w:] P. David (red.), *The Big Issue: Command and Combat in the Information Age*, SCSi, Shrivenham 2002.
20. Steele R. D., *New craft of the intelligence*, [w:] *Special Report of the Institute of Strategic Studies*, US Army, February 2002.
21. Szubrycht T., *Analiza podobieństw operacji militarnych innych niż wojna oraz działań pozwalających zminimalizować zagrożenia asymetryczne*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2006, nr 1.
22. Thomas T. L., *Deciphering Asymmetry's Word Game*, „Military Review” 2001, t. 81, nr 4.
23. Tofler H. A., *Wojna i antywojna*, Warszawa 1997.
24. Urbanek A., *Podstawy bezpieczeństwa państwa. Wymiar społeczno-polityczny*, Słupsk 2013.
25. Zięba R. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Warszawa 2008.